

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՆԱՍՐԱՆԱՔ ՔԱՆԱՍՐԱՆԱՔ ԵՒ ԱՌԻՏՐԱՆԱՔ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՄԻՒՌՆԻԱ ՌԻՐԲԱԹ 26 ՄԱՐՏ 1843

ԹԻՒ 131

ԱՌԻՏՐԱՆԱՔ

Կոստանդնուպոլիս, 16-20 Մարտ:

Պարբերական շաբաթը ամսուս 4 ին գրեթե կը ծանուցանեն թէ Վալարայի մէջ ամսին բան հաճելի կերպով առաջ կը ընդհանուր ժողովը անդադար իր հարկաւոր գործերուն հոգ կը տանի:

— Անգլիական շաբաթը անուն որ Տրապիզոն գտնուի էր Վէհմէմէտ Վիլի փաշային գործակալը տանելու, եղևեր ծախու առնելու համար Վիլայի մէջ, մօտ օրերս Կոստանդնուպոլիս դարձաւ:

Ռուսաւ տը Վրանքֆորդ օրագրութեան մէջ կը կարդացի:

Մ. Վիլիամսի կոմսին համար քաճնին (որ երբեմն Լատրիայի դեսպան էր Կոստանդնուպոլիս) թէ նորէն իր պաշտօնը պիտի վարէ, միշտ օրէ օր հաստատուելու վրայ է. սասանկ մէկ պաշտօնատարի մը ներկայութիւնը՝ Կոստանդնուպոլսյի հիմական գործերուն մէջ, շատ հարկաւոր կը թուի:

Մ. կոմսը Վիլիամսի անշուշտ Կոստանդնուպոլիս կը հասնի՝ ապրիլի մէջ: Վիլիամսի թղթաբերով թուղթ մը գրեց հին աս պաշտօնատարը քանի մը հրամաններ տալով իր մօտ օրերս դառնալուն վերայօք: Մ. Վիլիամսի մէջ հետը չի պիտի տանի իր կինը Վիլիամսի կոմսուհին, որ միտք ունի քանի մը ամիսի չափ Վալարայի մէջ ճամբորդութիւն ընել:

Հինգշաբթի գիշեր՝ Լագուպ փաշայի ամարանդը բռնկելով, Պոզազ իշին Վանլըճայի մօտ, բոլորովին մոխիր դարձաւ:

ՔԱՆԱՍՐԱՆԱՔ

Դիտողութիւնը հայոց լեզուին վրայ (շարունակութիւն և վերջ):

Միջոցառումները անհաշու շինելու սովորութիւնը՝ քաղաքացոց, արաբացոց, ու երապեցոց հին լեզուներուն մէջ ալ կայ. բայց մերը աւելի առաջ ըլլալով՝ աւելի նուազ կերպով բռնած են. ու ժամանակ անցնելով՝ կամ մասնաւոր պատուի համար և կամ անհոգութեամբ, կետերը դանց առնելով՝ գրեթէ բոլորովին խանգարուելու անպիտան բան մը եղած էր. որուն նորոգութեանը Սուրբ Ստեփանոս Վանական հոգևորականը մեր իմաստուն թագաւորին օգնականութեամբ խնամք տանելով, անանկ մէկ կատարեալ կերպով մը բարեկարգելու և լեզուին ամեն հագագային հնչումը հրաշալի շինելու է, որ մայր լեզու ըլլալով՝ ուրիշ ամեն լեզուներուն ձայնը կը գրէ ու կը հնչէ. ըստ որում բարեկարգելու աշտարակի

ԵԳԻՊՏՈՍ

Լեգատնադրիտ, 4 Մարտ:

Նորին Բարձրութիւն Մէհմէմէտ Վիլի փաշան Վէհմէմէտ դեռ չի մեկնեցաւ: Թեև այսբան հեռու է Լեգատէն, սակայն անդադար հրամաններ խրկելով քաջալերութիւն կուտայ արտօնքը լրմնացնելու: Լեգատի մէջ ձեռք դարկած գործերնուն. ու ստոյգ կը կարծուի թէ բոլորովին կը լրմնանայ աս գործը: Եղևու գետը մօտեցաւ բարձրալէն տաւջ: Լագուպ տական կառավարութիւնը ու վաճառականներուն ժողովը մեծ օգուտ պիտի ստանան անկէջ. բոլոր ապրանքներուն տեղափոխութիւնը խիստ շուտ ու զիւրի պիտի ըլլայ, ու զժաւարութիւններէն պատճառաւ չափազանց ծախքերը շատ պիտի պակսին:

Յայտնի է որ Մ. Բարձրութիւնը շատ կը ցանկար որ Լագուպտոսի կառավարութիւնը առևտուրի կապակցութիւն մը հաստատէ Լատրիայու ու Զընդ կաստանի մէջ. աս մտքով էր որ միշտ օգնութիւն կընէր ճամբորդներուն անցուղարձին որ հանգրստութիւն ունենան ու ապահովութեամբ ապրանք ու ստակ խրկեն ու բերել տան Զընդկաստանէն Սուէզի ու Վոսսէիլի ճամբով:

Մ. Բարձրութիւնը ուզելով ի գործ դնել իր միտքը զրաճը, ընկերութիւն մը հաստատեց ու հարկաւոր եղած տեղերը պատրաստեց ամեն գործառնութիւններուն համար ընդարձակ խաբէլէի մը վերայ: Հոս տեղի կառավարիչ պիտի ըլլայ Մ. Ռոպէրդ Վիլիամսի, որ հարաւոր եղած կատարելութիւններով յառաջացնէ իրեն յանձնուած աս գործը. անշուշտ կը յուսանք որ քիչ ժամանակի մէջ ամեն բան կարգի կը մտնայ: Մ. նոր գործառն

նութեամբ մեծ հանգստութիւն պիտի տրուի, ճամբորդներուն, աւանդներուն ու ապրանքներուն տեղափոխութեանը համար: Կանոնաւոր երթևեկութիւն մը պիտի հաստատուի շաբաթաւորով: Լեգատնադրիտ ու Վաշիլէի մէջ, որոնց միջոցով զուարճութեան, արհեստի ու գիտութեան համար ճամբորդութիւն ընողները կարող ըլլան քիչ օրուան մէջ անցնիլ մէկ կողմէն մեկաւ: Մ. Բարձրութիւն փաշան ալ մասնակից ըլլալով աս ընկերութեան, որուն օգուտները չափազանց են, անշուշտ անոր պաշտպանութեամբ քիչ ատենի մէջ շատ ծաղկելու է:

Փարիզու մէջ Յուլիոս (Վիլիամսի) տունը պայմանագրութիւն մը հաստատեց Լեգատնադրիտ պէյին հետ, որով եղիպտական կառավարութիւնը յանձն առաւ կըլլայ Լեգատնադրիտէն Վուէզ խրկել իր ծախքովը ու վտանգ մըն ալ պատահի նէ իր հաշուին սեպելով, աս սեղանաւորներուն Զընդկաստան խրկած բոլոր աւանդները (եմանէթ): Հարկերին երկու պիտի հատուցանեն ասոնք եղիպտական կառավարութեանը, իրենց խրկած ստակներուն արժէքին վրայ:

Լեգատնադրիտի ճամբով Սուրբառանէն առնըւած նամակներուն մէջ հարկաւոր բան մը չի կայ: Հայֆայէն կը գրեն:

«Տանըհինգ օր կայ որ Մ. Վսե. Ռեշիտ փաշան Վալարայ անցաւ Լատրիայէն երթալու իր կառավարութեան պաշտօնին: Լատրիայիցները գրեթէ ամեն օր կուլ կընեն իրենց մէջ, բայց քաղաքականութեան ու կրօնքի վրայ չեն իրենց կուլը, այլ մեկըմէկու ունեցած ատեղութիւնն է պատճառ, ու շատ դժուար է որ հաշուրին:

Կործանման ատենը, Լատրիա նոր լեզու չի ստեղծեց, այլ խառնակեց լեզուն, իրենց նախնական հայրենիքէն հեռացողներուն բերանը:

Սուրբառանէն առաջ մեր ազգի թագաւորները, որ տերութեան հետ աւելի կապակցութիւն ունենային, իրենց դիւանները այն լեզուն կը գործածէին, ու այն լեզուն յարգի կը սեպուէր. ազգն ալ որ սահմանադրութիւն մօտ գտնուէին, այն ազգի լեզուն կը խառնէին իրենց լեզուին հետ: Իրաւ որ ցաւելու և ողբալու արժանի բան մը եղած պիտի որ ըլլայ այն ժամանակը, երբ որ մեր աստուածախօս լեզուն օտար գրերով, մանաւանդ յունաց գրով գրած կը կարդային. մտածէ՛ մէկ հեղ ըսածս, ընթերցող, ու ողբա՛ այն ցաւալի վիճակը լեզուին. եթէ աստուածային պահպանող ձեռքը չըլլար նէ՛ անշուշտ կորսնցած պիտի որ ըլլար մեր լեզուն. ինչպէս շատ հին լեզուներ հիմայ բնաջինջ եղած են:

Կըզարմանաս եթէ լսես, որ մեր ազգին գլուխը եկած թշուառութիւններուն մէջ իր լեզուն չի խօսելու իր գի-

րը չի կարդալու համար ալ հալածանք եղած է): Լատրիա զարմանալի է որ այսբան հին լեզուն՝ թշնամիներուն ալ հալածանքին տակը, օտարականներուն անանկ գիրերովը՝ որ մեր հագագը չի կրնար արտայայտել, թէ և քիչ կամ շատ իր առաջին շեղութիւնը խանգարեց, սակայն մեր ազգի հայրենասէր պաշտպաններուն խնամքով լեզուին բովանդակութիւնը անկորուստ մնացեր է: Բայց մտածէ՛, սիրելի ընթերցող, ու մի՛ զարմանար՝ վստի զի հայոց անդրանիկ լեզուն՝ իբրեւ անդրանիկ զաւակի լեզու, կը պահէ կը պահպանէ Լատրիա, և պիտի պահէ մինչև յաւիտեան. այս լեզուի սկիզբը Լատրիա ըլլալով՝ վերջն ալ պէտք է որ առ Լատրիա դադարի, այսինքն յաւիտեանական երջանկութեան մէջ դրախտէն:

1) Տես թէ մարդկային նախնաճը ինչ աստիճան հասնի որ հաւատոյ և իշխանութեան հալածանքէն ի դատ, լեզուին անգամ հալածանք եղեր է. միթէ կենակցելու, ուսելու, հագնելու և ուրիշ ասանկ անորի բաներու համար ալ հալածում չի կար մի:

«Ռէշիտ փաշան քանի մը օր չարաւուր կեցաւ
աս ժողովրդոցը մէջ խաղաղութիւն հաստատելու ,
բայց չի յաջողեցաւ :

«Երուսաղէմի նորադաշտ (փրօզէսդանդ) եպիս-
կոպոսը , Պէրուժի կառավարութիւնէն հրաման ա-
ռաւ Երուսաղէմի մէջ սկսած շէնքը շարունակե-
լու . ու բանտրները աս մօտ օրերս ձեռք զարկին
իրենց գործքին» :

ՄԱԿԵՏՈՒՄ

Սեպտեմբեր , 12 Մարտ :

Ն . Սեպտեմբերի Սուրբ Գրիգորի փաշայ
Սուրբ Ստեփաննոսի Սահմանադրութիւն մի կնիցաւ իր տեղը
երթալու ամսուս 6 ին :

7 ին գիշերը Վարդապետ Պապարը ըսած թաղին
մօտ կրակ մը պատահեցաւ , ուր տեղ եօթանասունի
չափ խանութ էրեցաւ , ու շատ աղքատ անձինք
վնաս կրեցին :

ԱՐՏԱՐԻՆ ԵՒ ԻՐԻՆ

ԱՆԳՂԻՄ

Անգղիական օրագրի մէջ հրաման մը կրկար-
դացի որով Ն . Ս . Անգղիայի Թագուհին կարգիւ
որ իր հպատակներէն մարդ չերթայ Չինաստանի
նաւահանգիստները , բաց ՚ի Վանդոնի , Վոյի ,
Ենկիօյի և ուրիշ տեղանքէն որ անգղիացոց
ձեռքն է . այս հրամանը մօտիկ չընողը հարիւր լիւր
սթէնլին տուգանք պիտի տայ , կամ գնի իրեք
ամիս բանտը պիտի կենայ :

Անգղիական Լոյտի ցուցակներուն նայելով , աս
տարվան յունվար 1 ի գիշերը պատահած ալեկոծու-
թեան ժամանակը կեանքերնին կորսնցնողներուն
թիւը 453 հոգիի կը հասնի , ու խորտակած նաւե-
րունը 180 . 154 նաւ Անգղիայի ծովեզերքները փա-
ռաւեցան , 190 հոգի կորսուեցաւ . 5 նաւ Իւլան-
տայի ծովեզերքը կորսն 104 հոգիով . 19 նաւ խոր-
տակեցան Սկոտլանդի եզերքը , 39 հոգի խղբե-
ցան . վերջապէս 4 նաւ ալ Վաղլիայի ծովեզերքը
խորտակեցան , հարիւր հոգի խղբեցաւ :

Ելաւ , դրախտը պիտի վերագտնայ :

Սերը ըսինք թէ կամ անգղիացիներէն , կամ կլիմայէն
և կամ դրացի ժողովուրդներէն շատ կերպ փոփոխու-
թիւն առեր է լեզուն , և սկսեր է երկու կերպ լեզուի
բաժնուիլ , իրենք ու պարզ , իրենք օրինակ՝ Մոլտէս
խորենացիին շինած Պիտոյիցը , և պարզին՝ Նոյն խորե-
նացիին . այս պատմութիւնը , ինչպէս ինքը կը զրոյց
(գիրք Գ . ԳԼ . Թ) : Թէ որ ազգին գիտնականները հոգ չի
տանին , ուրիշ նոր լեզուի բուսանում մըն ալ կը գո-
շակի :

Ինչպէս հին լեզուին կանոնը շատ ուշ դրելով՝ շատ
սխալանքներ հիմայ մեզի կանոն եղած են , սասնկ ալ
կը վախճուի թէ ազգին ցրուած ու աստանդական գաղ-
թականութեան ժամանակի լեզուն որ գրեթէ հին լե-
զունէն շատ տարբեր է , որ ըստ օրէ աւելի կը խանգարի .
ինչու որ հիմական հայազգի գիտունները անոր վրայ ան-
հոգ եղած են , կամ առաջին գրաբառ լեզուին պատուոյն
համար՝ աշխարհաբառ լեզուին չեն ուղեր որ կանոն մը
դնեն : Իսկն պիտի որ ըլլայ որ ազգին գիտունները ըս-

Նաւերուն ու մէջի ապրանքներուն արժէքը 585,
000 լիւրէ սթէնլին կը հասնի , 405,000 նաւերունը
ու 180,000 ապրանքներուն : Հունվարի մէկէն ետ-
քը ինչուն 4, ուրիշ նաւակոծութիւններ ալ պատա-
հեցան . որոնց թիւն է 60 ի չափ , ու արժէքնին
240,000 լիւրէ սթէնլին :

Հինգ կառք , ամմէն մէկը չորս չորս ձիով լծւած
ու մէկ կառք ալ երկու ձիով , Անգղիայի դրամանոցը
հասնելով մէկ միլիոն լիւրէ սթէնլին բերին , Չի-
նաստանի ստակ , որն որ Ստեփաննոսի ձեռքեր էր :
Նաւերուն անգամի վաճարումն է որ Չինաց կառավա-
րութիւնը կրիսրկէ , անգղիացոց վնասներուն փո-
խարէն :

ՍՊԱՆԻԱ

Անցածները ժիւան Սարդէն անունով մահա-
պարտի մը գլուխ կարեցին , որ հազիւ թէ ետուն
տարու կար , ու աւազակներու գնդի մը գլուխ ըլլա-
լով՝ շատ տարիէն ՚ի վեր Վալէտի գաւառին պատիժ
մը եղած էր : Ինչպէս հիմայ եւսուն հոգի մեռցու-
ցեր է կրսն . բայց հաւանական է թէ ուրիշ շա-
տերն ալ սպաննած ըլլայ , որովհետեւ հիւսիսային յան-
ցանքը բերնովը խոստովանած չունի . ու ստուգե-
ցաւ նաեւ որ իր ձեռքովը տասնչորս հոգի մեռցու-
ցեր է մէկ օրվան մէջ , ու ունեցածնին կողոպտեր է :

Անցած տարի ալ օգոստոս ամսու մէջ աս մար-
դը ու իր ընկերներէն մէկ քանին Վալէտի գաւառին
ճամբուն վրայ մարդ մը բռնեցին , որ համանուն
քաղքին բնակիչներէն էր , ու մօտ եղող լեռներուն
մէջ տարին . հոն տեղ՝ 15,000 Փռանք ուղեցին ան-
կէց որ տայ ու իր անձը աղապէս : Բայց որովհետեւ
քիչ ստակ ունէր քովը , սախպէցին որ իր կնոջը
տոմսով մը գրէ , որ Նոյն գումարը հատուցանէ գի-
րը տանողին : Եւ քովը (մաղարա) մէջ գրուաւ
ղանկիւ Սարդէն , ու հոն քառսունը ութը ժամ
թող տըլաւ առանց կերակուրի :

Երրորդ օրը առտըւանց կանուխ պատասխան է-
կաւ խեղճ Վալէտացիին կնիկէն թէ 15,000 Փռանք
չի կրնալով վաճարել 750 Փռանք միայն տըլեր էր :
Սարդէն . ասոր վրան հանել տըլաւ իր գերին ու
կրակ զարձած երկրթով մը երեց մտերը . ետքը

տիպելու են , աւելի չի խանգարելու համար , նոր լե-
զուին կարգ կանոն դնել : Բայց ալ աւելի խանգարած
ժամանակին հանդիպելով՝ երկրորդ աւերակի մը վրայ
հիմն պիտի որ դնեն , և հիմական անհոգութեանը վրայ
ցաւելու են , որ գրաբառ լեզուին պահպանութեանը հա-
մար , աշխարհաբառը անկանոն թողեր են . ու Նոյն աշ-
խարհաբառէն մեկգմէկէ տարբեր գիրքեր շինելով՝ լու-
թեամբ անոր գործածութիւնը կընդունին :

Շատ կը փափագէի որ գոնէ այսուհետեւ չի ուշացը-
նեն , աշխարհաբառին ալ կարգ կանոն մը դնելու . կըր-
նամ ըսեր թէ աշխարհաբառին կանոնը՝ գրաբառը չի
խափաներ , ինչպէս կը կարծուի . ըստ որում բարձրագոյն
գիտութեանց վերաբերեալ բաները՝ աշխարհաբառով
այնքան գիրքին չէ իմացընել քան թէ գրաբառով . ուս-
տի հարկաւ գրաբառը անխափան գործածելու է (որն որ
պէտքը չէ հեղինակներն տեղը դնել , ինչու որ ասիկա
գրեթէ մեռած լեզու մըն է) : Եւ թէ աշխարհաբառը կա-
նոնի տակ մտնալով կրնայ քան զգրաբառն յառաջագոյն
ըլլալ , գոնէ հիմական խանգարածին վրայ թող ըլլայ

Թաղեց ինչպէս վեղը ու գլուխը դուրս ձգեց բաց
արեւուն տաքուն : Նա տանջանքին վրայ դեռ սիրտը
չի հանգչելով , Տանտաղոսի չարաբանքն ալ տը-
լաւ անոր . վասն զի խեղճը որ ծարուութենէն կը պա-
պակեր , քանի անգամ որ ջուր կուգեր նէ բերնին
կըղպցունէր ամանով մը պաղ ջուր ու խոկոյն ետ
կը քաշեր :

Նա կերպ չարաբանքին ետքը ութ ժամի չափ ,
մէկ մէկիկ սկուաններն ալ հանեց աքցանով մը (քէլ-
իէթին) , ու աս նոր տանջանքին վրայ ալ չի դե-
մացաւ խեղճը փչեց հոգին : Ժիւան Սարդէն ամե-
նէին ձեռքէն չի ձգեց իր սոսկալի կատաղութիւնը ,
Բանտին մէջը , շարունակ կը ցաւեր որ չէ կըցիր
շատ մարդ սպաննելու : Վեռ երեկ չէ մեկալ օր
բանտէն փախչելու կը ջանար , իր չղթաները խա-
տոցով (էյէ) կտրեր էր , ու քանի մը բարեկամնե-
րու հետ խօսքը ըրեր էին , ու ասոնք իբր թէ կը
կեղծէին դուրսը մէկ կուր մը , որ իր պահապան
ղնեւորները հոն վազելով ինքը փախչի անկէց . բայց
բարեբաղդութեամբ յայտնուեցաւ աս չարութիւնը :

Ժիւան Սարդէն բանտէն ելլալով մեռնելու տե-
ղը ոտքով գնաց անդադար անէծք տալով անոնց որ
ինքը իր թշնամիները կը կանչէր : Վահաններուն
յորդորանքները անօգուտ եղան , ու մեռաւ առանց
զղջալու իր ըրածներուն վրայ :

(օրագր Տէպայի)

ԱՐԵՎԷԼԱՅԻ ՀՆԴԻՍՏԱՆ

Սէն Տօմինկ

Բօռդ օ Բօռնա . քաղքէն կը գրեն որ յունվար ամ-
սու սկիզբները հրդեհ մը եղեր է հոն , ու 400 տուն
ու խանութ երեք են շատ թանկագին ապրանքնե-
րով : Բոլոր վնասը կը հասնի կրսն , 8-10 միլիոն
թալէուի :

1820 ին ալ օգոստոսի մէջ ասանկ մեծ հրդեհ մը
եղեր է Բօռդ օ Բօռնաի մէջ Նոյն տեղը :

ՄԱՌԴԻՆԻՔ

Սոսկալի երկրաշարժութիւն մը ըլլալով այս կող-
մերը , փետրվար 2 ին , որու նման ամենեւին տեսնը-
ւած չէր , շատ մեծ վնասներ տըլաւ . փօհնդ փիղը

վասն զի հիմական շինւած աշխարհաբառ գրքերուն
նայելով՝ կերէի թէ մօքէս անցածը ըլլալու է . բայց
պէտք է որ գիտութեամբ ըլլայ . ինչու որ գիտութեամբ
ու կանոնով աշխարհաբառ լեզուն գրողը՝ կարելի է թէ
աշխարհաբառ չի գտնուած բառը գրաբառ դնելով հետ
զհետէ գրաբառին կը մօտիկնայ : Սակայն ասանկ առանց
կանոնի գնացողը միշտ կը սխալի , ծուռ կողմը կը հակի և
աւելի խանգարմունքին կըրթայ :

Եւ թէ աշխարհաբառին կանոն գրելու ըլլայ և ուսում-
նականները իրենց յատուկ կանոն ունենան , գիտնական
բաները գրաբառ , հասարակ բաները աշխարհաբառ գը-
րելով , ան ասոնք գուցէ ազգը կը զգուշացնեն , հայու
լեզուին մէջ օտար լեզու խառնելն :

Գ . Կ :

Մաքսատան համար եղած օրենքը կարգի մտաւ ,
ինչպէս որ կրէնդիթին վտճառականները , որոնք
ասկէջ ետքը ալ ազատ են առջի օրենքին տրւած
արգելքներէն :

Օգիւննիւ, 26 Մարտ :

«Նորին Ստ. Սիրզա Ն'աֆէր խանը որ մօտ
ըլա ծանր հիւանդութիւն մը քաշեց, հիմակ կա
տարեալ առողջութիւն ստանալով, Ն. Սհա.
Սուհամմէտ շահը հրաման քաւ որ դեսպանու
թիամը ու ազատ իշխանութիամը, քոնի մը օրէն
ետքը Լըզղում երթայ, զմիւսնացի Կաւթեան ազա
նօհաննէսին հետ, որ տէրութեան թարգմանն է.
որպէս զի ջանք ընէ դաշնադրութիամը վերստին
հաստատելու Պարսից ու ()սմանեան տէրութեան
մէջ մշտնջենական բարեկամութիւն, ու բոլոր պա
տերազմի պատրաստութիւնները ու թշնամութիւն
ները դադրեցնէ :

“Ն . Ստե . Սիրգա Ղաֆերի խաղաղասէր
բարքը ու խոհեմ բնութիւնը ամենեւեւ յայտնի ըլ-
լալով, բնաւ չենք երկբայիւր ուր իրեն յանձնըսած
կարևոր գործը յաջողութեամբ պիտի վերջացընէ
քիչ ատենի մէջ, ու երկուս կողմին ալ հաճեիլ
կերպով մը :

1. 10. 18, 8 11. 10. 18:

Ն,իւ Լօրքէն կըզրեն թէ Սիւսցեալ Լ,ահանգնէ
րուն մէջ աս օրւան հրատարակած օրագիրներուն
ու բանասիրական թղթերուն թիւը է 1,641. այսինքն
148 հատը ամէն օր կըհրատարակին . 1,141, ամ
մէն շաբաթ . 125, շաբաթը երկու կամ իրեք անգա
ու 227 , ուրիշ աւելի ուշ ատեններ :

Միացեալ Լահանգներուն մէջ I,552 տպարաններ կան, որոնց մէջն բանտայինները 15 կամ 16,000 հոգի են. ու 500ի չափ մեծ խանութներ կան գրականագիտութեան համար:

Ինչպէս հիմա Պօլոյ շոգենաւը չի հասաւ . կըս-
 ւի Թէ Սեւանիկ գացեր է , 'Ն . Սահ . Լազու-
 փաշան խզմիր բերելու :

Լստիճանք բարեխառնութեան Օմիւռնիոյ, դիտեալ
'ի միջօրէի և եղեալ ըստ բաժանման Սոմուրի :

		Մատուցելի :		Յարեւուս :	
Ուրբաթ	19	Մարտ	+	9 $\frac{3}{4}$	աւետիճան 00
Շաբաթ	20	"	+	10 $\frac{3}{4}$	" 17
Կիրակե	21	"	+	11	" 17 $\frac{1}{2}$
Երկուշաբթի	22	"	+	11 $\frac{3}{4}$	" 17 $\frac{1}{2}$
Երեքշաբթի	23	"	+	13	" 20 $\frac{1}{4}$
Չորեքշաբթի	24	"	+	14 $\frac{1}{4}$	" 19 $\frac{1}{4}$
Հինգշաբթի	25	"	+	14 $\frac{3}{4}$	" 00

Նաքօլի տի Սօմանեայի հրամանատար Ն. Մայիտ
գորավարը խոստովութան մի վրայ սնուտի կասկածն

ԲՆԳԳԻՄ

1 խմբում, 26 փառվար:

Բամպակ : Ի՞նչ եօթնեակիս մէջ չափաւոր գործառնութիւններ եղան . ու կը յուսացել թէ գալ շարժու ալ աւելի տառտտուր ըլլալու է , ինչու որ սպասուած նաւերը հասան բամպակով բեռնաւոր եալ . ու հիմական ցած գիներով ծախու առնող վաճառականներ շատ կան :

Լ՝մեն տեսակ բամպակներէն եղած ծախար՝ պլ
շարթու, 22,630 պալեա է . հասած բամպակներուն
գումարը՝ 63,838 պալեա . որոնցմէ 60,235 , Սխա
ցեալ Կահաններէն է , 3435 Պրէզիլէն , ու 16
ուրիշ տեղերէն :

Տորոն ու բաղամուտ, միշտ կուզեն և շահաւոր
վաճառմունքների կրկան :

Մարտիկեա , 9 Մարտ :

Բամպակ : Միշտ թուլութեան մէջ է և քի-
կամ շոտ եղած ծախսերն ալ ցած գիներով են
այս եօթնեակիս մէջ բոլոր տեսակ բամպակներուն
ծախի գումարն է 700 պալեա . և հասածինը՝ 300
պալեա :

Մետաքս : Քիչ մը կուզէ՛, այո՛ տասը օրւա
մէջ ծախւած բոլոր տեսակ մետաքաներուն գումարը
200 պալեա է, բայց գիններուն փոփոխութիւն մ
չեղաւ ու միշտ ցած գիններով կը ծախուէ :

Զէթ : թուլ է , ու գինեւրը մի և նոյն հն :
Սուսամ : Չուզէիք և գինեւրը օրէ օր ջնալու վը
րայ է . հոգի ծախար 45 Ֆրանք է 100 քիլօկրամ
(80 օխան) :

Կոտակատ : Եւֆրատին չուզէիր , գիները շատ ցա
հն և միայն անոնով կընշանակէին , վասն զի առ
նող չի կայ . 24 Փրանք Լգիպտոսի ապրանքը 10
քիլօկրամը . 26 Փրանք Ռուսիայինը . 27 Փրան
Լսիայինը . և 29 Փրանք Լուսէիինը . բայց գիա
նաւ սէտք է որ այս գիններով 3 Փրանք ալ տուը
ունին որ ծախողը տալու է , թէ կտակատին և թ
սուսամին :

ԼՖԻՈՆ : Հատ Թու է այս օրերս բնաւ ծախ
 եղած չէ :

ՏԵՂԵԼՍԵՐԳ.

Օգոստիսիս . 26 Մարտ :

Քաղաքիս առուտուրը միշտ մի և նոյն անշարժ
թեան մէջ է, մանաւանդ գաղղլական շոգէնա-
գալէն ետքը (որ շատ կը յուսայինք թէ յաջող-
լուերի կըբերէ), մէկ նոր գործառնութիւն մը չի
դաւ նշանակելու արժանի,

Բամպակ : Ընշարժութեան մէջ է . այս շարժ
լեցնելն որ Լիլբըրուկ խրկելու համար ծախու
ռեր էն 200 պալիա բամպակ Վրքաղաճու 185 ղո
ռուշէն 195 :

Մեղըրամով: Միշտ կուգւի 1040 զուռուշէն 11
զուռուշ է գինը:

Տորոն և բալամուտ : Միշտ կուզեի , բայց ա
րանք գրեթէ չի գտնուիր :

Լճիծն : Լճիցած շաբաթ ետքի ծախսը 82 զու-
ռուշի ֆնաց ինչպէս որ ծանուցինք . այս շաբաթու-
մինչև հիմա մէկ ծախս մը ըլլալը չի լսեցինք :

Եւրոպայէն եկած ապրանքներն ալ թուլ են առ-
հասարակ : Եւրոպայէն 500 էն 550 ըստ տեսակին
չուզելի : Եւրոպայէն 160 էն 210 . գլուխ զը-
տած 220 էն 250 զուռուշ ըստ տեսակին դիւրաւա-
ճառ է :

ՓՈԽԵԼԵԿՈՒԹԻՒՆՔՐ.

Կոստանդնուպօլիս, 17 Սարա :

Լճարա	123
Փարիզ	
Սարսիլիս	191½-192
Վէննա	496½-496
Թրեստ	496-495
Լիւթից	162½
Ղէնուս	

Օմիւռնիս, 19 Սարա :

Լճարա	124½-126
Սարսիլիս	195-196
Թրեստ	500-505
Կոստանդնուպօլիս	

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՄԱՆ ԳՐԳԵՐ ՏԱՐԱԾ ԵԼՈՒ
ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Յայտարարութիւնք

Լճիցած գացած դարերուն նայելով աս դարը խելքի
ու գիւտի դար է ըսողը՝ իրաւամբ ըսաւ : Բաւական է որ
աշխարհ մէջ մը Լաւրոպայի վոյս դարձնենք , դարման-
քէն ուրիշ բան չենք տեսներ , ու աս իմաստնոյն խօսքին
ճշմարտութիւնը կը ծանշանք : Ո՞վ կրնայ մէկիկ մէկիկ
համբել տեսակ տեսակ ուսումներու դիւրութիւնները ,
կերպ կերպ գրքերու բազմութիւնը ու գեղեցիկ գիւտե-
րը , որոնցմէ ոմանք գործածութեան , ոմանք օգտի , ոմանք
ալ զբօսանքի կը ծառայեն : Լճից վերջը մեր ազգն ալ ,
որ ասանկ բաներու մէջ ուրիշ աղբերէն վար չմար , աս
բանիս ստուգութիւնը տեսնելով , մեծ փոյթ ու եռանդ
մը կը ցուցնէ ուսման ու իմաստութեան , ու ինքն ալ ա-
նոնց սքանչելի կարգը մտնելու կը ջանայ , որն որ մենք
ալ տեսնելով կ'ուրախանանք . չէ թէ մինակ մենք , այլ
նաեւ բոլոր ազգասէրները , որովհետեւ ասոնք միշտ սր-
տեղնուն մէջ եռանդ մը ունին , ու չորս կողմը կ'ընեն
առիթ մը կը փնտռեն ազգին օգնութիւն ու բարիք մը
գտնելու համար :

Լրկու բան պէտք է մեր ազգին իր բաղձանքին հաս-
նելու համար : Լախ պէտք է որ մեր ազգին գիտունները
ու ուսումնականները իրենց գիտութիւնը ուրիշներուն
սորվեցնելու փոյթ տանին , որպէս զի ասով մեր մէջ
ալ գիտութիւնը ծաղկի : Լրկորդ՝ ազգերնու գլուխ-
ները ու կարողութիւն ունեցողները՝ ազգին զանազան
օգնութիւններ ընելու փոյթ տանին . որուն մէջ շատերը
կան որ խելք ու բաղձանք ունին , բայց աղքատութեան
համար կարողութիւն չունին : Լճի երկու բան իրարու
հետ անանկ կ'ապաւնեն , որ թէ որ անոնցմէ մէկը պակ-
սելու ըլլայ , չի կրնար ուսումը մէջերնիս յառաջ երթալ .
բայց թէ որ երկուքն ալ մէկը մէկալին հետ միացած ըլ-
լան , ան ատենը յառաջդիմութեան զարմանալի պտուղ-

ներն ալ կը քաղեն : Ոչ Ուրախիտ ու ոչ Ուրախիտ
բանաստեղծները անանկ երեւելու բոլոր աշխարհի մէջ
անուանի կ'ըլլային , թէ որ Լաւրոպայի Ուրախիտ
կայսրը կամ Սեկենաս պաշտպան չըլլային . և ոչ ալ գա-
ղիացոց հեղինակները անանկ ծաղկած կ'ըլլային , թէ որ
Լաւրոպայի Սեկենաս պաշտպան ու օգնական
չըլլար : Բայց ինչո՞ւ օտար ազգերու կ'երթանք մեզի օ-
րինակներ գտնելու ու ասոր ճշմարտութիւնը իմանալու .
մեր ազգին մէջէն ալ շատեր եղան , որ աս երկու բանով
ազգերնու լուստւորութեան պատճառ եղան , որոնք ըս-
տուգիւ արժանի են ազգին բարերար անուն ժառանգե-
լու , որոնց ամենքնիս ալ շնորհակալ ըլլալու ենք : Թէ
որ Ուրախիտ չըլլար , ո՞ր կ'ըլլար հիմայ Սար Լաւրոպայի
աշխատութիւնը , որն որ մեր նախնեաց պատմութեան
կորստած կտորներուն աւանդապահ մը եղաւ : Պարապ
տեղ աշխատած չէր ըլլար Ս . Սարսիլիս , թէ որ Ուրախ-
իտէն հանդիմանալով օգնական չըլլար : Բայց հիւսիսէն ալ ին-
չո՞ւ կ'ըրթանք , հիւսիսէն ժամանակ ալ ազգերնու
շատ բարերարներ գտնուեցան , որ մեծ մեծ գրքեր տպե-
լուին , որոնք թէ որ օգնող բարերարներ չըլլային՝ չէին
տպելու , և առանց ասոնց չէր կրնար ազգերնիս հիմակ-
ւան չափ առաջ երթալ :

Թէպէտ և մենք ու ուրիշ շատ ազգասէրներն ալ մինչև
հիմայ մեր կողմէն կը ցանցուս չափ աշխատեցանք ու
փոյթ տարինք ուսման ու տեսակ տեսակ գիտութեանց
հարկաւոր եղած գրքերը տպելու , որպէս զի մեր ազգին
իմաստութեան վրայ ունեցած փափաքը լեցնենք , ու
ազգերնիս շատ օգուտ գտաւ . բայց աս օգուտը ուղա-
նենք շատ քիչ ըլլալով՝ մշտնջենաւոր տեւող հնարք
մը գտնել ջանացինք : Լաւ մտաքննիս ստիպեց :

Ինկերութիւն մը հաստատել , որն որ առատաձեւ
բարերարներու օգնութեամբ՝ դրամոց գլուխ մը ժող-
լու փոյթ տանի , որուն շահով տարեկ տարի կարող
ըլլանք ուսման երեւելու ու իմաստուն հեղինակներու
գրքերը տպել , մեր ազգին յառաջդիմութեան ու իմաս-
տուններուն օգտին համար : Լճից ազգասէրները ու
ազգին օգուտը ու յառաջդիմութեան ուղղութիւնը կրնան դիւ-
րաւ իմանալ . թէ որչափ հարկաւոր ու օգտակար պիտ'
որ ըլլայ մեր ազգին աս ընկերութիւնը : Լճի մշտնջե-
նաւոր ու հաստատուն օգնութիւն մը կը պատրաստուի ,
որով ետեւէ ետեւ շատ ու ընտիր գրքեր չորս կողմը կը-
հրատարակին , որոնք հիմայ շատ քիչ կ'ըլլան : Լճի
դպրոցներու կարօտութիւնը կը լեցի , ու շատերուն աղ-
քատութեանը դարման մը կ'ըլլայ , ու ասով ստոյգ յա-
ռաջդիմութեան հիմը կը հաստատուի : Ո՞րչափ ճար-
տարներ ու գիտուններ մեր մէջէն ալ կ'ըլլեն , ու քանի
քանի՝ արուեստաւորներ իրենց արուեստին մէջ կը ծաղ-
կեն ու երեւել կ'ըլլային , կրնամ ըսել որ Լաւրոպայցոց
ալ նախնանքն ու դարմանալի կ'ըլլային , ու անոնցմէ
որչափ զարմանք կ'ըլլար ազգերնու : Ո՞ր թողունք մէ-
կալ շահ ալ , որ ասով բարերարներուն յիշատակը չէ
թէ մինակ քիչ ժամանակ կը յիշի , հապա մինչուկ մեզմէ
ետքը եկած դարերը ու ազգերը մշտնջենաւոր կը տես-
նու աս անմահ ընկերութեամբ՝ իրենց անուններուն յի-
շատակն ալ անմահ ու առանց մոռցուելու կը մնայ . ու
ասոր չէ թէ մինակ շատ տուող՝ հապա ձեռքէն եկածին
չափ օգնողն ալ կը հաղորդի :

Լճի ասիական ասիական ուսման գրքեր տարածելու Լ-
րաւան ընկերութիւնը ու ասոր շահ : Սենք կը ջա-
նանք որ ամեն տպած գրքերնիս որչափ որ կարելի է նէ
կատարեալ ու հարկաւոր ըլլան : Լճի չէ թէ մենք
մեզի ապաւինելով կը զուգենք , հապա ասանկ կայսե-
րանիստ քաղքի մը մէջ ըլլալով , որն որ Լաւրոպայի երեւե-
լի քաղաքներէն մէկն է , գիտուններու ու իմաստուննե-
րու բազմութեամբ , կը յուսանք որ մեծ օգնութիւն կ'ընէ

մեզի դիւրաւ ու յաջողութեամբ աս մեր ընկերութեան
գրքերը յառաջ տանելու : Բայց գրքերը չենելու ու
պատրաստելու համար՝ մեր յանձն առած աշխատանք-
ներնու մեծութիւնը , թող կուտանք որ կարգացողները
իրենք իրենցմէ իմանան . և ասիկա ալ առանց անձնական
շահի մը , ինչու որ ազգերնու յառաջդիմութիւնը ու
իմաստութեան ու գիտութեան տեղեակ ըլլալը , ամեն
շահէն աւելի մեծ կը սեպենք . որով թէ Լճի աստուած կը-
փառաւորի , ու թէ իրենք ալ օգուտը կը ժառանգեն :
Լճից վերջը կը յուսանք որ ազգասէրները օգնութիւն
ընենք ետ չեն կենար :

Ընկերութեան պայմանները :

Լ . Ո՞վ որ աս ընկերութեան անդամ գրել կ'ուզէ նէ ,
մինակ մէկ անգամ ու մշտնջենաւոր 100 արծաթ ֆիօրին
տալու է . բայց առատաձեւ տուողներուն չափ չենք
զներ , որչափ որ ազգին օգուտը կ'ուզեն՝ այնչափ շատ
կրնան տալ : Գարձեալ մինակ բարերարութեան համար
100 ֆիօրինէն քիչ տուողներն ալ շնորհակալութեամբ
կ'ընդունինք : Լճի մարդ իրենց տուածին հաստատու-
թեան թուղթ մեր Սիւրբանութեան կ'ընդունին , ի-
րենց ու ազգատոհմին մշտնջենաւոր պարծանքին համար
Լ . Ընկերութեան ամեն մէկ 100 ֆիօրին տուող ան-
դամ , աս ընկերութեան ամեն գրքերէն մէկ մէկ ձեռք
առնելու իշխանութիւն ունին : Լճի երկպառակ կամ ե-
ռապարակ կամ ալ աւելի տուողներն ալ , երկու կամ ե-
րեք ու իրենց տուածին համեմատ՝ ալ աւելի առնելու
իշխանութիւն ունին :

Գ . Լճի ընկերութեան ծախքով տպած գրքերը ,
շատ աժան պիտ' որ ծախին , որպէս զի ամեն մարդ
կարող ըլլայ գնել . և որպէս զի չըլլայ որ մէկը աժան
գնով ծախու . առնու , ու չի գիտցողներուն սուղ գնով
ծախէ՝ ամեն մէկ գրքին ծախար իրենց գինը կը չենք :

Դ . Գրքերուն ծախելէն ժողոված ստակը գլխուն
վրայ պիտ' որ զարնուի , որ գլուխը աճի ու բազմանայ :
Ե . Լճի տարի բարերարներուն անունները , ու ի-
րենց տուածին մուտքը ու ելքը՝ ճիշդ հաշուով հաւա-
տարմութեամբ ու շնորհակալութեամբ պիտ' որ ցուցի :

Յ . Լճի ընկերութեան գրքերը Ուսումնական ու բա-
նասիրական պիտ' որ ըլլան , ամենքն ալ հայերէն գրած .
Ուսումնական ու բանասիրական ըսելով , կ'իմանանք
Փիլիսոփայութիւն , Լճի տարահարութիւն , Ստիլիստ-
իկեան ուսում , Սեքենականութիւն , Գաղափարա-
հետեւներ , Գնական գիտութիւն . Գնական պատմութիւն ,
Օմիւռնիս պատմութիւններ , Լեզուաց քերականու-
թիւններ և այլն . նաեւ Գնական , Լեզուաց , Գա-
ղիացոց , Վերմանացոց , Լեզուաց , Լաւրոպայցոց ու
ուրիշ ազգաց անանկ մատենագիրներուն ու բանաս-
տեղծներուն գրքերը :

Ո՞վ որ աս ընկերութեան անդամ գրել կ'ուզէ նէ ,
գլխաւոր գրելու տեղը Սեկենաս Պաշտպան Սար Լճի
տուածածնայ Սանքնէ . նոյնպէս Կոստանդնուպօլիս ,
Օմիւռնիս , Թրեստ ու ուրիշ տեղեր ուր որ մեր Սիւ-
րանութեան մարդ կը գտնուի : Լճի ուրիշ քաղաք զըտ-
նողները , կրնան իրենց միտքը նամակով ասոնց յայտ-
նել ու ընկերութեան գրել : Գինը տուողները կամ
ղրկողները , անոնցմէ հաստատութեան ձեռագիր մը
կ'առնեն , ու վերջէն երբ որ բուն հաստատութեան
նամակ մեր Սիւրբանութեան առնելու ըլլան նէ , առ-
ջինը ետ դարձնելու է :

Վ Ե Ե Ն Ա

Պաշտպան Սար Լճի տուածածնայ Վանք

1843

Յունկար ամսու մէջ :